

NECESITATEA PREZENȚEI RESTAURATORULUI PE ȘANTIERUL ARHEOLOGIC

de **MIRCEA FAGARĂȘANU**

În acest material vom încerca să arătăm necesitatea prezenței restauratorului alături de arheolog în activitatea șantierului, precum și în a laboratorului de restaurare de șantier.

Spre exemplu : un vas de ceramică fragmentat și friabil, care este dislocat fără măsuri de siguranță, îngreunează munca restauratorului în momentul reconstituirii. Restauratorul în asemenea cazuri poate da indicațiile cele mai adecvate, privind primele operațiuni de prelevare ca : însemnarea fiecărui fragment (ciob) în parte ; umplerea vasului cu talaș, paie, hîrtie și aplicarea pe exteriorul vasului a unor bandaje umede, această a doua operație fiind necesară în vederea asigurării unui transport adecvat.

Ne folosim de acest prilej și pentru a semnală cîteva aspecte negative ale intervențiilor de restaurare :

a) Lipirea fragmentelor de ceramică cu materiale neindicate (Prenadez, U.H.U. etc.), fapt care duce la pierderea timpului restauratorului pentru îndepărtarea lor, iar în unele situații poate chiar compromite materialul-obiect, întrucît aceste cleiuri fac ca operația de lipire să devină ireversibilă și deci folosirea lor este contraindicată.

b) De asemenea lipirea cioburilor de ceramică prin arderea soluției de celuloză, lipire care, în afară de faptul că are un aspect inestetic, duce și la alte stricăciuni ireparabile — fapt subliniat de diverși specialiști recunoscuți.

c) Întrebuințarea nitrolacului, precum și a produsului „Girolac“ (care și-a dovedit ineficacitatea) drept clei sau material de impregnare nu sînt recomandabile, pentru că nu durează în timp, schimbă culoarea obiectelor, se exfoliază etc.

d) Impregnările la cald, în straturi groase, cu parafină a obiectelor metalice — mai ales cînd ele nu au fost corect restaurate, — pe lîngă aspectul inestetic, sînt și periculoase, iar o nouă restaurare este mult îngreunată.

e) În această ordine de idei trebuie să ne referim și la tratamentul pe care îl aplică unii arheologi obiectelor de metal. Astfel, dacă pe cele din fier le pot recunoaște mai ușor, fără să intervină asupra lor, în cazul celor de argint sau cupru și aliajele sale se întîmplă, destul de des, să le imerseze în soluție de acid citric (de multe ori într-o concentrație nepermisă), în vederea recunoașterii lor. Cu această ocazie îndepărtează straturile de coroziune ce acoperă suprafața obiectului și primește răspuns la întrebarea ce și-o pune, dar nu știe că transformările chimice petrecute cu prilejul acestei operațiuni îngreunează munca restauratorului, pentru că nu întotdeauna procedeele indicate pentru obiectul respectiv sînt compatibile cu întrebuințarea acidului citric.

Din cele de mai sus, apreciem că poate să reiasă destul de limpede necesitatea cunoașterii fenomenelor distructive ale materialelor folosite și a prezenței restauratorului pe șantierul arheologic, care va aplica metodele indicate pentru evitarea compromiterii materialelor prelevate.

Un alt pericol îl prezintă anumite moduri de împachetare și depozitare pe un timp mai îndelungat al obiectelor din metal. Acestea, schimbându-li-se mediul ambiant și neintervenindu-se asupra acțiunii distructive a coroziunii active, riscă să se compromită.

Prezența restauratorului pe șantierul arheologic permite acestuia să selecționeze materialul pentru evitarea degradării și în anumite cazuri să le poată restaura chiar pe șantier.

În această ordine de idei putem arăta că, pe șantierul de la Capidava, o monedă care părea din cupru, sau unul din aliajele sale, a fost restaurată pe loc și a rezultat o monedă de argint, cu ornamentația perfectă. Subliniem că metoda de restaurare a fost una din cele „blinde”, reducerea electrochimică.

Același lucru se poate spune și despre rezultatele obținute cu obiectele ce compun Tezaurul de la Comana. Cu prilejul restaurării, piesele au putut fi salvate integral. Printre altele s-a reușit restaurarea unor fragmente de țesături de mătase, împreună cu pafdalele din argint aurit, redându-li-se tușeul inițial.

Faptul a fost posibil tocmai pentru că, la scurt timp de la prelevare, au fost restaurate.

După opinia noastră, laboratorul de șantier este chemat să facă oficiul de prim ajutor. De aceea este contraindicat să se facă încercări de restaurare de către alte persoane care nu au calificarea și posibilitățile necesare.

Intrucât necesitățile pe șantier cresc, există preocupări de a se completa efectivul cadrelor de specialitate și cu restauratori. Pe această linie se simte nevoia în viitor să se organizeze și laboratoare volante de șantier. Acestea ar putea fi instalate pe platforme remorci-auto, având o dotație de utilaj și material, slujind scopurilor cărora ne-am referit mai sus.

Asemenea remorci ar putea fi folosite de către 8—10 șantiere zonale, utilizându-se un singur autocamion. În cazul existenței și a unei surse de energie electrică pe aceste platforme, în afară de posibilitățile tehnice de restaurare, ar putea, printre altele, să ușureze confecționarea de pungii din polietilenă, de dimensiunile necesare obiectelor prelevate (în vederea unui transport adecvat), ca și pentru recoltarea obiectelor *in situ* sau a probelor de sol și a altor materiale.

În aceste condiții s-ar crea și posibilitatea transportării unei cantități suficiente de apă distilată, fără de care restaurarea științifică este de neconceput.

Printre altele, această instalație ar putea avea în dotație și o scară telescopică de 5—10 m, cu care să se poată face fotografiieri.

Fără îndoială că aceste câteva idei nu au epuizat toate posibilitățile ce rezultă din prezența restauratorului și a laboratorului de restaurare de șantier. Aceste idei au fost prezentate în dorința de a stimula și alte căutări în această direcție.

Încheind expunerea de față, în care am încercat să susținem necesitatea colaborării dintre arheolog, istoric și restaurator — în vederea salvării și păstrării obiectelor arheologice —, nu mai este cazul să subliniem că un aport în această activitate îl aduc și alți specialiști ca: fizicieni, chimiști, biologi etc. îndeosebi în elucidarea unor probleme de datare a obiectelor, de identificare a lor, de tehnologie, de fabricație etc.

Rezultatele acestei firești colaborări le putem constata pe viu în sălile de expunere ale muzeelor, precum și în depozitele acestora.

Dar rezultatele își au punctul de plecare chiar pe șantierul arheologic, fapt pentru care ne-am străduit să-l subliniem.

LA NÉCESSITÉ DE LA PRÉSENCE DU RESTAURATEUR AU CHANTIER ARCHÉOLOGIQUE

— Résumé —

La communication soutient la nécessité de la présence du restaurateur au chantier archéologique par les suivants arguments ;

— Quelques aspects concernant le prélèvement, l'emballage et le transport des objets archéologiques où la présence du restaurateur est nécessaire en vue des premières interventions qui faciliteraient la restauration ultérieure.

— Exemples démontrant la nécessité de la collaboration du archéologue et du restaurateur depuis la campagne des fouilles archéologiques.

— Quelques indications de travail concernant les premières interventions sur les objets prélevés résultant des quelques expériences dans l'activité sur le chantier.